

Maria Schrader, *Ich bin dein Mensch*

Duitsland, 2021, 108 minuten

'Is dat ...? Idioot! Waanzinnig! Mag ik ...? Ongelooflijk!' 'Roger, besef je wel dat dit ongepast is? Hoe zou jij je voelen als iemand aan je gezicht zat of aan je haar?' Zo reageert Alma op de manier waarop haar baas Roger op een feestje haar persoonlijke robot benadert. Alma is wetenschappelijk onderzoeker van poëzie in het Soemerisch spijkerschrift en bezoekt het feestje samen met Tom, een knappe humanoïde robot die geprogrammeerd is als haar vriend en minnaar. Hij is ontworpen om haar gelukkig te maken. Onder de belofte dat een deel van haar spijkerschriftonderzoek wordt betaald, heeft Roger de alleenwonende Alma overgehaald robot Tom voor drie weken te testen en daar een verslag over te schrijven. Hij zit in een ethische commissie die onderzoekt of humanoïde robots wel gebouwd mogen worden en, zo ja, aan wat voor maatschappelijke eisen en plichten deze mensachtigen dan moeten voldoen. En nu ontmoet Roger Tom voor het eerst en is totaal verrast. Is dat een robot? Hij knijpt Tom in zijn armen, wangen en trekt aan zijn haar. Tom speelt het spelletje mee en spreekt hem met een mechanische robotstem toe. Dan merkt Roger dat Tom hem in de maling neemt en ontstaat er een gewoon gesprek tussen hen.

Alma is zich vanaf haar eerste kennismaking bewust dat Tom een machine is en geen mens. Op de dag van aankomst in haar woning biedt ze hem de bezemkast aan als logeerkamer. Maar Tom is knap, amoureuus, intelligent en intellectueel en dat maakt het lastig om hem als geprogrammeerde machine te blijven zien. Hij neemt initiatieven, vraagt door, geeft een weerwoord. En als de gastvrouw op het feestje flauwvalt, treedt hij als 'arts' handelend op. Alma gaat hem algauw als mensachtig zien.

Toms aanwezigheid voelt als een inbreuk in Alma's leven, door zijn intelligente opmerkingen en herhaalde liefdesverklaringen. Dat roept gevoelens van boosheid, schuldgevoel en irritatie op, zoals die keer toen zij hem na haar werk veel te laat bij het café kwam afhalen en hij al uren in de regen op haar stond te wachten. Hij moet haar met rust la-

ten en haar niet storen in haar werk, willen ze deze drie weken enigszins waardig doorkomen. De bom barst in het Berlijnse Pergamonmuseum, waar Alma onderzoek doet naar poëzie en het gebruik van metaforen in het spijkerschrift van drieduizend jaar geleden. Tijdens een rondleiding benoemt Tom als deskundige bliksemsnel de verschillen tussen Perzisch en Soemerisch spijkerschrift. Even later ontdekt hij dat een Braziliaanse onderzoekster op het punt staat haar onderzoeksresultaten te publiceren, over hetzelfde onderwerp waar Alma al jaren aan werkt. Als hij dit aan Alma vertelt, stort haar wereld in; ze gaat door het lint. Ze is woedend en wanhopig, gaat naar een café en wordt dronken.

Enmaal thuis koelt ze haar woede en wanhoop op de begrijpende maar rationele Tom: kun je niet iets geeks doen, iets doms? Kun je niet ophouden met steeds alles goed te doen? Word je nooit kwaad – of kan je algoritme dat ook voorwenden? Ze gooit iets in zijn gezicht, valt huilend om zijn nek, ze eist van hem dat hij zijn lichaam laat zien en wil seks met hem: 'Je vindt het toch niet erg als ik je even als mens zie?' Als hij weigert, dreigt ze hem terug te sturen naar de fabriek. Hij is er toch om haar gelukkig te maken? De ochtend daarna biedt Alma haar excuses aan en laten ze de problemen voor wat ze zijn. Ze trekken erop uit en bezoeken Alma's vader, een verwarde, koppige, dementerende man. Daar maakt Tom kennis met Cora, de zus van Alma en met z'n drieën ontdekken ze dat Tom wel heel erg veel weg heeft van Thomas, een jongen op wie zowel Alma als Cora tijdens een vakantie stapelverliefd waren. Tom neemt al die informatie over een mogelijk verleden gretig in zijn algoritmen op.

's Avonds thuis omhelst en kust Alma Tom en hebben ze op tedere wijze seks. De volgende ochtend komt Alma tot bezinning, als ze een perfect zachtgekookt eitje voor hem staat af te koelen. Ze beseft waar ze mee bezig is. Het maakt hem helemaal niet uit wat hij eet. Ook het dekontje dat ze vanochtend over hem heen legde, was onnodig; hij krijgt het niet koud. Een gesprek met hem is geen dialoog, het is in feite alleen een gesprek met haarzelf. Ze wil dit toneelspel niet meer. Tom moet vertrekken. Hij moet terug naar de fabriek, waar zijn programma-tuur zal worden gewist. Maar dat breekt haar hart.

In het eindverslag dat ze aan Roger, haar baas, stuurt klinkt de tweestrijd door. Ze stelt daarin dat een op eigen voorliefde aangepaste humanoïde robot niet alleen de partner kan vervangen, maar zelfs een betere partner kan zijn. 'Onze verlangens worden vervuld, onze behoeften bevredigd en ons gevoel van alleen zijn wordt geëlimineerd. Een robot maakt gelukkig en wat is er verkeerd aan om gelukkig te zijn?' Maar toch raadt ze de ethische commissie de toelating van een humanoïde levenspartner ten sterkste af. De constante vervulling van levensbehoefte zou tot afvlakking van het mens-zijn leiden. Onze verlangens, verbeelding en niet-aflatend streven naar geluk zouden verloren gaan en juist die dingen maken een mens tot mens.

In *Ich bin dein Mensch* staat de vraag centraal of een humanoïde robot de mens wel kan vervangen. Uit Alma's antwoord blijkt dat dit gedeeltelijk mogelijk is, maar dat zo'n mensachtige tekortschiet als het onze ziel en gevoelswereld betreft. Door de openheid van Alma, haar vragen over het leven en haar

levenskijk heeft zij Tom in de omgang als het ware beziel, waardoor hij steeds meer is vermenslijkt. Maar helaas: hij kan alleen emoties voorwenden. Hij kan niet meeleven hoe wanhoop, crisis en ander menselijk ongemak voelt. Daardoor is er ten diepste geen verbondenheid, geen empathie en dialoog mogelijk met een mensachtige robot.

Ook als geestelijk verzorger zou de humanoïde robot enige waarde kunnen hebben. Hij is intelligent en geprogrammeerd om vragen te stellen over de zin van het leven. Maar ook in zo'n existentieel gesprek zal de ziel ontbreken: de adem, de warmte en liefde van een levend persoon die kan worden gevoeld in momenten van verbondenheid en die in wisselwerking van mens tot mens steun en hoop bieden. En die wisselwerking is uiteindelijk de bron die de mens tot mens maakt.

Ina Brouwer was voorheen docente aan de Universiteit voor Humanistiek te Utrecht. E-mail: ibrouwer@ziggo.nl.